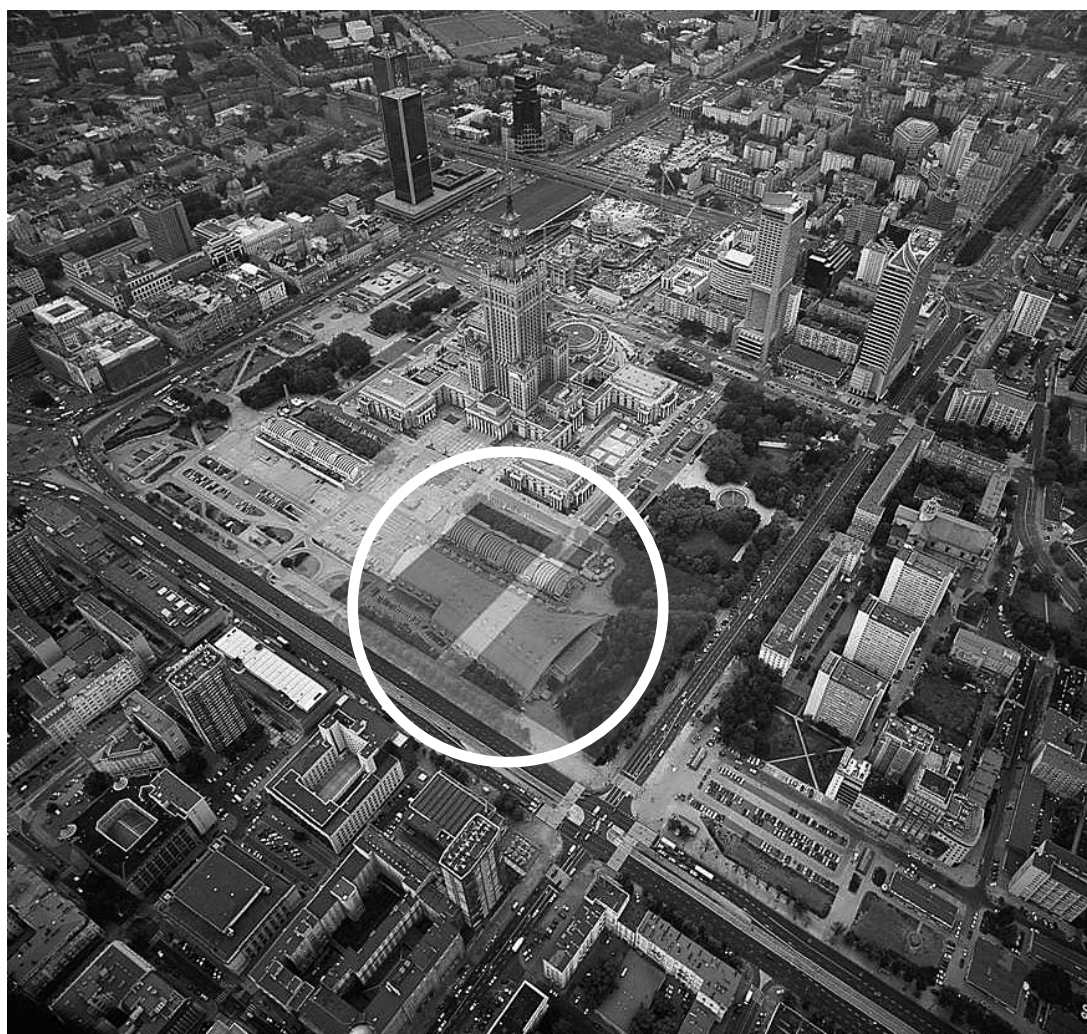

MUZEJ MODERNE UMJETNOSTI, VARŠAVA, POLJSKA

IM 37 (1-4) 2006.
TEMA BROJA
TOPIC OF THIS VOLUME

ANDA ROTTENBERG*

sl.1 Avionski snimak dijela grada Varšave s ucrtanom budućom lokacijom Muzeja moderne umjetnosti

Željela bih početi malim uvodom jer gradnja ovog muzeja zapravo nije nova ideja. Najnovija zgrada namijenjena umjetnosti sagrađena je u Varšavi 1938. godine i sada služi kao Nacionalni muzej umjetnosti, koji po uzoru na muzeje 19. stoljeća skuplja sve, od drevne egipatske do suvremene umjetnosti. Stoga i nema mjesta za suvremenu i modernu umjetnost. Još od kraja Drugoga svjetskog rata u svakoj bi se prilici postavljalo pitanje novog muzeja u Varšavi. A ja sam se pridružila tim nastojanjima negdje sredinom 1980-ih

godina, što znači da će uskoro biti dvadeseta godišnjica mojih osobnih nastojanja da se osnuje muzej suvremene umjetnosti u Varšavi.

Nije bilo uspjeha sve do prošle godine, kada je Grad Varšava donio koncept revitalizacije gradskoga središta. Mislim da se ugledalo na druge zemlje. Neću spominjati Bilbao, ali tu je primjer Centra Pompidou, koji je smješten u napuštenoj gradskoj zoni i promjena koje su u njoj nakon toga nastale. Kao i Tate Modern.

U prvom dijelu konferencije govorili smo o činiteljima obnove starih zdanja, ali o jednome se nije govorilo. Gradska je strategija izvesti veliku revitalizaciju uz pomoć privatnih investitora, s jednom ključnom točkom koja ima javnu namjenu. Isto je i s Madridom. Gradnjom novog muzeja u Madridu trebalo bi postići da on bude žarište društvene pozornosti, koja će preobraziti taj dio grada u nešto živo, dobrodošlo i privlačno. Stoga su vlasti u Varšavi, na naše iznenađenje, odlučile učiniti nešto za kulturu i dati prioritet gradnji muzeja u Varšavi. Prvi od njih je Varšavski muzej ustanka (Muzeum Powstania Warszawskiego). Za nj je vrlo brzo preuređen stari tramvajski depo. Drugi je Muzej povijesti poljskih Židova (Muzeum Historii Żydów Polskich), koji je upravo u izgradnji. Gradi se na mjestu nekadašnjega židovskog geta, projektirao ga je jedan finski arhitekt. Tu su još dva muzeja. Povijesni muzej Poljske (Muzeum Historii Polski), tj. povijesni muzej koji nije prije postojao, i naš muzej, koji se prema očitovanju vodi kao muzej moderne umjetnosti.

Vratit ću se na naziv, koji je još uvijek predmetom mnogih rasprava. Govorimo li o lokaciji, vjerojatno neće biti odluke o gradnji novog muzeja ako ne bude drugih planova da se obnovi cijeli okoliš Palače kulture i znanosti. Kao što vam je vjerojatno poznato, Poljska je možda najgore prošla u Drugome svjetskom ratu, ne samo zato što je u njoj rat dulje trajao, već i zato što su je, budimo iskreni, uništavale obje strane, i Njemačka i Rusija. Osobito je teško stradala Varšava nakon ustanka 1944. godine, kada je u odmazdi sasvim spaljena. Jednoga dana maršal Staljin odlučio je da nam dade lijep poklon – Palaču kulture i znanosti na golemom trgu, zbog koje su srušene posljednje preživjele stare zgrade. Bila je to pozornica za parade, mimohode i marševe, vrlo totalitarnička struktura koja će kasnije, nakon 1989. godine, najprije postati velika tržnica, a zatim parkiralište s nešto prostora na kojemu se nalaze privremeni kiosci i trgovine. Da bi se revitalizirao taj potpuno prazni gradski centar, Grad i Ministarstvo kulture donijeli su zajedničku odluku o gradnji muzeja na tome mjestu. Odluka je donesena, određeni su rokovi i moralo se brzo raditi. Ministarstvo kulture i gradonačelnik Varšave potpisali su 16. ožujka sporazum o osnivanju muzeja u Varšavi. Odmah nakon toga ministar je donio službenu odluku o osnivanju muzeja. Riječ je o zajedničkom pothvatu Grada i države, kao u Zagrebu. U Poljskoj to nije baš popularan postupak. Mi smo vjerojatno prvi u redu nakon one dvije već osnovane ustanove, jer Grad nudi lokaciju i financira izgradnju zgrade, dok država, Ministarstvo kulture, nadajmo se, financira održavanje muzeja, zbirku, plaće i ostalo. Kao što vidite, sve se prošle godine događalo vrlo brzo, jer smo morali dobiti odobrenje Gradskog savjeta. Zaista smo ga i dobili, doneseno je gotovo jednoglasno. Čini se nevjerojatnim da je skupina ljudi iz različitih stranaka, zdesna i slijeva, odjednom odlučila glasati baš za taj muzej.

Kad se navode muzejski ciljevi, zbirka je obično na prvome mjestu. Mi je stavljamo na treće mjesto, jer ponajprije moramo raditi s publikom.

Imenovan je i direktor muzejskog projekta, koji vodi cijeli projekt. Odmah zatim, u ljeto prošle godine, sastao se Muzejski savjet, na kojemu sam izabrana za predsjednicu tog tijela. Već u rujnu Savjet je osnovan kao tijelo koje nadgleda sve aktivnosti i koje će se vjerojatno u budućnosti preobraziti u Upravni odbor. Programski savjetodavni odbor i Muzejski odbor imaju vrlo raznoliko članstvo. Programski savjetodavni odbor, kojemu sam ja na čelu, sastoji se od muzejskih kustosa, ne samo iz Varšave nego i iz drugih mjesta u Poljskoj, jer smo nastojali okupiti najbolje ljude, uključivši i one iz ustanova poput Nacionalnog muzeja, Galerije Zacheta i Centra za suvremenu umjetnost, kao i umjetnike. Članovi Muzejskog savjeta stručnjaci su s područja sociologije, uprave, umjetnosti i muzeologije. Od te dvije vrlo mješovite skupine očekujemo da iznesu osobne perspektive i vizije. I tako smo ubrzo raspisali međunarodni natječaj za arhitektonski projekt, a dogodile su se i još neke manje važne stvari. Rezultati natječaja očekuju se u rujnu. Vratit ću se na taj problem, jer bilo je nekih povratnih učinaka koji su se pojavili za vrijeme natječaja. Naime, poljski zakoni i propisi nisu kompatibilni sa zakonima i propisima Europske unije o natječajima. Natječaj je proveden prema poljskim zakonima i propisima, a ne prema zakonima i propisima Europske unije, pa je zbog toga izbio javni skandal. Na kraju će novi natječaj biti otvoren za dva tjedna, jer nije nam preostalo drugo do raspisati novi natječaj, u skladu sa standardima Europske unije. Stoga se nadamo da ćemo muzej moći otvoriti 2010. godine, nadajmo se, ne kasnije.

Muzejski ciljevi. Kad se navode muzejski ciljevi, zbirka je obično na prvome mjestu. Mi je stavljamo na treće mjesto, jer ponajprije moramo raditi s publikom. To smo već počeli na osnovi socioloških rezultata anketa o svemu i svačemu. Rad s publikom naš je prioritet jer je poljska publika potpuno neobrazovana. Između ostaloga, i zato što tijekom sedamdeset godina nije dobila ni jedan jedini muzej suvremene i moderne umjetnosti. To je praznina koju dugo nećemo moći ispuniti. U posljednjih deset godina u Poljskoj se pojavila kritička umjetnost, i nema kraja raspravama o ulozi umjetnika u društvu. U nju su se uključile stotine sudionika i bilo je skandala koji nisu pridonijeli stvaranju pozitivnog odnosa javnosti prema umjetnosti, osobito suvremenoj. Stoga smo odlučili preinačiti skalu evaluacije ovog muzeja i naših priprema. Veze s publikom i rad s njom smatramo prvim zadatkom da bismo jednom kad otvorimo muzej imali publiku. Na taj način publika neće protestirati zbog rasipanja novca poreznih obveznika i ostalih poznatih žalopojki, neće se žaliti. Ona će reći da je to njezin muzej. To je naš plan, a kad je riječ o zbirci – nije nemamo – mi smo sretnici. Nemamo ništa. Nemamo zgrade, nemamo zaposlenika, nemamo zbirke. Tako imamo sve šanse, što je i dobro i loše. Ali, znate, postoji mnogo različitih zbirki, uglavnom poljske umjetnosti, na

sl. 2 Plac Defilad, buduća lokacija muzeja

mного različitih mjesta u Varšavi, u Poljskoj i u inozemstvu. One su već stvorene. Netko ih je skupio. Mi nismo kadri kupiti ta djela koja se već nalaze u drugim muzejima jer je sekundarno tržište vrlo skupo, a ustro nudi samo sekundarna djela. Zato ćemo se radije, osobito u početnom razdoblju, usredotočiti na izložbe. Neće biti stalnog postava. Nećemo graditi stalnu zbirku, već ćemo graditi dugoročni program izložbi, vraćajući se starom 20. stoljeću putem različitih tema, jer se povijest umjetnosti 20. stoljeća sastoji od mnogo različitih povijesti.

Stoga radije razmišljamo o konceptu nove naracije povijesti. Ne mogu vam kazati kakvu ćemo vrstu izložbi priređivati, recimo krećući se od konstruktivističkoga prema minimalističkome, na primjer. Zatim ćemo se pozabaviti dugoročnom izložbom i skupljanjem umjetnosti koja se danas pojavljuje, kojom se, usput rečeno, i ja bavim i koja ostavlja prostora za moguće pogreške. To je naša strategija. Već smo s nekoliko europskih muzeja razgovarali o troškovima. Danas prilikom priređivanja izložbi svi moramo razmišljati o velikim svotama za troškove transporta i osiguranja. Stoga, koliko znam, postoji prijedlog da se unutar Europske unije umjesto plaćanja poduzećima uvedu državna jamstva. To je prvo. A zatim, u srpnju će u Finskoj biti održana konferencija o čuvanju umjetnina. Blago europske kulture ne bi trebalo ležati u čuvaonicama, trebalo bi putovati. Ovo je tek početak, i mi se o svemu vrlo detaljno savjetujemo sa skupinom stručnjaka. Naš odbor, koji radi besplatno, radi u vrlo ugodnom ozračju. Natječaj za arhitekton-

ski projekt, kao što sam već kazala, raspisan je 20. prosinca 2005. i trebao bi završiti u rujnu 2006. godine. Ali vjerojatno će završiti u ožujku 2007. Nadamo se, međutim, da to neće pokvariti naš projekt.

Vratila bih se lokaciji. Kao što vidite, Palača kulture vrlo je agresivna, krcata pretjeranim dekoracijama, vrlo visoka, a lokacija se svakodnevno mijenja, tj. gradi se i već ima vrlo visokih zgrada. Ovaj dio grada, zapadno od gradskog središta, bit će neka vrsta Manhattana, s visokim građevinama, a tu su trgovine i mjesto predviđeno za izgradnju našeg muzeja. S druge strane predviđena je gradnja muzičkog kazališta. Ostatak će biti prepušten komercijalnoj gradnji, osim parka. Tako će se muzej nalaziti između gradskog trga, koji se planira ovdje u sredini, ispred Palače kulture, kazališta i parka. Voljeli bismo da naš muzej bude smješten između gradske agore i parka. Da bude mjesto na kojemu će prolaznici usporiti dolazeći s trga kroz muzej, koji će biti vrlo velik prostor i u koji će ulaz biti besplatan. Dakle, u muzej nećete ulaziti samo zato da biste vidjeli umjetnine, već da biste se dobro osjećali i možda se koristili drugim dijelom prostora koji je sada nezanimljiv. Ovdje je parkiralište, tu su sve ove zgrade, zatim Palača kulture, koja nekako podsjeća na tvrđavu. Pogledate li fotografiju (sl. 1.), vidjet ćete da već na prvi pogled odražava moć. Ovdje će se nalaziti mreža ulica koje su nekada činile dio gradske strukture, a danas su pokrivene trgovom i zaboravljene. Očekujemo da će na ovim mjestima biti peterokatnice, koje će svesti prostor na ljudsku mjeru.

Vratimo se našem konceptu. Naravno, razmišljamo o strategiji muzeja i vjerojatno smo prva skupina koja priprema muzejski koncept koji neće potaknuti kompetitivna razmišljanja u različitim ustanovama u Poljskoj i u Varšavi. Ne želimo da se pojavi rivalstvo koje stvara neprijateljstvo i pridonosi lošoj atmosferi. Odmah smo pokrenuli suradnju s drugim ustanovama u Varšavi, a organizirali smo i sastanak kustosa suvremene umjetnosti iz trideset pet muzeja u Poljskoj da bismo razmotrili mogućnosti zajedničkog djelovanja. Postoji bojazan da ćemo privući njihove zbirke u Varšavu i osiromašiti ih. Umjesto toga, predložili smo im partnerski tip suradnje. Isto je i s regijom. Nismo još mnogo učinili u tom smjeru, ali razmišljamo o Europi, osobito o njezinim zaboravljenim dijelovima, kao o našim prirodnim partnerima. Nadamo se da ćemo izgraditi mrežu koja će biti vrlo uspješna u svemu, počevši od informatičke mreže do zajedničkih projekata, koji bi mogli funkcionirati diljem svijeta. Ali to su još snovi.

Kada smo dobili lokaciju za naš muzej, odlučili smo to obilježiti. Unatoč kišnom danu, organizirali smo potpisivanje prvog dokumenta na ulici, na našoj lokaciji, uz velike fotografije Pjotra Klanskog i ploču Ministarstva kulture. Organizirali smo tu javnu intervenciju želeći izazvati pozitivnu reakciju javnosti umjesto negativne. Uz Noći muzeja postavili smo instalaciju Mirosława Balke. Općenito, tražimo projekte i svake godine raspisujemo natječaj. Ove smo godine raspisali natječaj samo za Poljsku, za izložbeni projekt ili projekt-projekt u tri kategorije. Prošlog smo tjedna dobili rezultate. Na prvi su natječaj stigla vrlo lijepa i neobična razmišljanja. Nadamo se da ćemo naš natječaj iduće godine moći proširiti i pretvoriti ga u međunarodni kustoski natječaj, a možda ćemo moći projekt izvesti u Poljskoj, unatoč tome što još nemamo muzejske zgrade. Jučer smo raspravljali o tome što činiti za vrijeme građevnih radova. Mislim da ima mnogo stvari koje možemo uraditi. Moguće je napraviti stotinu stvari. A mi nastojimo raditi usporedno ili simultano, unaprijed razmišljati o mnoštvu paralelnih projekata.

Vratimo se strukturi muzejskog zdanja. Planiramo golemo zdanje. Imat će 35 000 m² prostora. Grad je odlučio da to može podnijeti i dao nam je novac. Lokacija je velika, tako da bismo mogli imati 60 000 m² prostora, ali nastojali smo biti skromni. Namjerno nismo iskoristili cijelu površinu parcele. Upotrijebit ćemo 25 000 m² za muzej, a 10 000 za komercijalne svrhe, koje će nam priskrbiti sredstva za programe, za pogon muzeja i ostale potrebe, osobito za akvizicije, tako da neće biti prigovora kako se novac poreznih obveznika troši na nedoličnu umjetnost. Nastojimo to izbjeći i pronaći druge izvore. Dakle, tih 10 000 m² ćemo iznajmljivati, a 25 000 m² muzejskog prostora podijelit ćemo na 10 000 m² izložbenog prostora raznih tipova i 15 000 m² namijenjenih ostalim potrebama, kao što su čuvaonice, uredi itd. Za ulaz je predviđeno 5 000 m².

Naravno, nije to samo ulaz, već i besplatna zona. U toj će se zoni nalaziti kazalište, kino, restorani, knjižare itd., a mi se nadamo da će privući posjetitelje.

Nadam se da ću imati priliku surađivati sa svima vama jer još uvijek mnogo učimo. Hvala vam što ste me pozvali jer ovdje sam već mnogo naučila.

MUSEUM OF MODERN ART, WARSAW, POLAND

The process of creation of the Museum of Modern Art was initiated in March 2005 as joint undertaking of the Minister of Culture and the Mayor of the Capital City of Warsaw.

The building of the Museum of Modern Art will be erected in the area surrounding the Palace of Culture and Science as part of a large project aimed at developing a new city center of Warsaw. The museum area will cover 35,000 sq meters.

The unique architecture of the Museum will provide a perfect surrounding for important cultural events. The international jury will adjudicate the competition on 20 September 2006.

We wish to present a diversified image of the 20th century art in the broad international context, breaking away from the old schemes and the firmly established hierarchy of values, as well as the art emerging from changes that took place after 1989.

*** ANDA ROTTEBERG, art historian, art critic and curator, graduated from the Warsaw University in 1971; she is active in the field of contemporary art in Poland and abroad as a writer, exhibition curator, and organizer of numerous international congresses, symposiums and discussions. She is a founder of two art foundations and the Soros Center of Contemporary Art. She was the Director of the National Gallery of Contemporary Art in Warsaw until 2001; currently she is a Chairwoman of the Program Advisory Board of the Warsaw Art Museum and a Member of AICA, IKG, IKT and CIMAM.**

A presentation at the international conference 'Destination. New Museum. Building' Museum of Contemporary Art, Zagreb, Croatia, 2006.

The text has been slightly modified in line with the editing and subediting conventions of the publication.

Prijepis tonskog zapisa / Transcript of sound recording: Ksenija Pavlinić - Tomašegović

Prijevod s engleskog jezika / Translation from English: Zdenka Ungar